

Sedm komnat

V předešlém textu jsme vstoupili do tématu důležitého pro tereziánskou spiritualitu. Zastavili jsme se především u základního symbolu užitého sv. Terezií, který přirovnává člověka, jeho niternost, k diamantovému hradu nebo k nejčistšímu křišťálu. Vstoupit do hradu, projít cestu niternosti skrze bránu modlitby je – jak jsme viděli – program, který Terezie nabízí.

Nová cesta, kterou chceme projít, abychom objevili dynamismus života modlitby, je uvnitř hradu. Tato cesta předpokládá progresivní růst a je charakterizována dary, úsilím a různými úseky... Začneme ji celkovým pohledem na vnitřek hradu. Nesmíš si představovat život modlitby stále stejný, bez novostí, beze změn. Přijmeš-li pozvání, abys vykročil po této cestě – říká ti Terezie – přijmi Boží pozvání k dobrodružství, v němž neznáš všechny detaily, věz však, že Bůh tě povede za ruku a bude od tebe žádat stále nové úsilí a obnovovanou ochotu ho následovat. Věz, že tato cesta změní tvoje srdce, pomalu bude proměňovat tvůj způsob myšlení a tvoje rozhodování a bude zvětšovat tvoji schopnost milovat.

Aby sv. Terezie vyjádřila tento dynamismus, který prochází momenty růstu a ověřování, krizí a těžkostí, pomáhá si jednoduchým symbolem, s nímž jsme se už setkali: „*Jak jsem se zmínila, tento hrad má mnoho pokojů, některé jsou položeny vysoko, jiné nízko a jiné po stranách. Ve středu, uprostřed všech je hlavní pokoj, kde se odehrávají velmi skryté věci mezi Bohem a duší*“ (1H 1,3). Právě k tomuto středu musí být vytrvale obrácena pozornost toho, kdo začíná cestu modlitby: „*zaměřte svůj pohled do středu, kde je příbytek či palác, v němž žije Král*“ (1H 2,8).

Ve svém díle, nazvaném právě *Hrad v nitru*, světice rozliší sedm takovýchto komnat uvnitř hradu. Jedná se samozřejmě o číslo symbolické: sedmička je číslo plnosti, úplnosti. Představou sedmi komnat jsme pozváni, abychom přemýšleli o cestě, která prochází celým lidským nitrem, a to v takové rozmanitosti, že každému nechává jemu vlastní osobní prostor. Je to cesta, která prochází nekonečnou četností zkušeností. Je to šíře možností, které mohou dosáhnout všichni, nikdo není vyřazen. Jan od Kříže, Tereziin současník, dal sedm příbytků hradu, což jsou postupné kroky duše, která žije modlitbou, do úzkého vztahu se sedmi dary Ducha svatého: každému daru Ducha odpovídá jeden posun, určitý vnitřní růst. Jan používá jazyk lehce odlišný, ale vyjadřuje stejné pojetí jako Terezie: nepoužívá symboliky komnat hradu, ale mluví jednoduše o různých „*stupních lásky*“.

„Stupně lásky“

Jaké jsou tyto „*stupně lásky*“ vysvětluje svatý Jan v jednom ze svých nejkrásnějších a nejúplnějších děl *Plamen lásky zhavý*. Čím více člověk vchází do společenství s Bohem a vstupuje do jeho tajemství – tvrdí světec – tím četnější jsou jeho stupně lásky. Komentářem počátečních veršů básně *Ó živý plameni lásky, jež sladce zraňuješ, v nejhlubším středu mou duši!*, dává sv. Jan z Kříže pochopit, čím jsou pro duši jiné středy, méně hluboké. Jistěže lidský duch nemá hloubku ani vysokou, ani nízkou, ani velkou, ani malou, ale nejhlubším středem se myslí maximální hranice, jež může jedinec dosáhnout svým bytím, svou aktivitou, svými možnostmi.

Středem člověka je Bůh. A člověk ho v tomto životě nemůže plně dosáhnout: nedojde k tomu, aby Boha poznal, aby ho plně miloval a v plnosti se radoval ze společenství

s ním. Přesto, i když ne dokonale a definitivně, bude člověku vždy možné mít zkušenost s Bohem, milovat ho, poznávat ho a vstoupit do společenství s ním. Tehdy lze říci, že člověk se nachází ve svém středu, i když ne ještě v tom nejhlubším. Abychom se vrátili k tereziánským symbolům, člověk, který se nachází v první komnatě hradu, již žije ve společenství s Bohem, již je ve svém středu, ale jeho zkušenost nemá stejnou sílu a stejnou intenzitu jako u toho, který je v sedmé komnatě. Toto je velmi důležité, neboť tě to orientuje k tomu, abys nezahlodil žádnou z náboženských zkušeností, ať už svou osobní nebo druhých lidí. Jsou tam semena pravdy, chvíle společenství s Bohem, a to i v jiných náboženstvích, také v lidech, kteří se zdají být od Boha daleko. A nic z tohoto nesmí být odsouzeno, zavrženo nebo podceňováno.

Láska je jedinou silou, která podněcuje na této cestě, krok za krokem, střed za středem, směrem ke středu nejhlubšímu. Čím více člověk roste v lásce, tím více se noří do Boha a jeho tajemství. A proto, kolik je stupňů lásky, jež může člověk dosáhnout, stejně tolik je i středů, v nichž se nachází v Bohu: „ *aby se duše nacházela ve svém středu, jímž je Bůh (...), stačí jí jeden stupeň lásky, jen jeden je dostačující, aby se s Ním v milosti spojila. Vlastní-li dva, ke spojení dojde v hlubším středu, jestliže tři, pak je to ještě intimnější. Jestliže nakonec dosáhne nejvyšší stupeň, pak bude zraněna ve svém nejhlubším a posledním středu láskou Boží, která promění a osvítlí celé bytí, mohutnosti a ctnosti podle její receptivní schopnosti, až ji učiní podobnou Bohu*“ (PB 1,13).

A toto je cesta, kterou nás Terezie učí. Nikdy ti nebude moci stačit to, co jsi objevil skrze svou modlitbu. Byť jsi sebevíc zakoušel Boha, jeho lásku, jeho sílu, byť jsi sebevíc mohl porozumět jeho Slovu, tvoje modlitba sama o sobě nikdy nebude stačit. Nesmí to být cvičení, které za sebou vlečeš po celý život, stále stejné, opakující se, mumlající neustále stejné formule. Bude to naopak vztah lásky, který ti pomůže růst v lásce směrem k nejhlubšímu středu. Od první do sedmé komnaty hradu: to je program, který se před tebou otvírá ve chvíli kdy se rozhodneš objevit cestu niternosti.

V hradu

Prvním krokem, jež máš učinit, je do hradu vstoupit. Je to rozhodnutí nejbolestivější, nejobtížnější a méně jisté. Jsou lidé, kteří žijí léta, snad celý život vně hradu, bez toho, že by poznali a zakusili krásy, které Bůh vložil do jejich srdce. Také ty, také já jsme často žili ve znamení povrchnosti, egoismu, v moci našich vášní nebo našich citů, bez zájmu o svět skrytý v našem nitru, který dlouho čekal na své objevení a zhodnocení. Tereziina představivost zaplnila okolí hradu zvířátky a jedovatými šelmami, symboly vášní, které mohou držet člověka v otroctví.

Mimo hrad žije spousta lidí. O tom mluví samotná Terezie (1H 1,5): mnozí se jednoduše potulují kolem hradu a nedělají si starosti, jak do něj vstoupit. Je také mnoho lidí dobrých, věřících, praktikujících, jejichž víra však vůbec nemá vliv na jejich morální profil a na jejich základní životní rozhodnutí. Spokojují se s určitými zbožnými praktikami, s nějakou ústní modlitbou a nechápou, že Bůh je volá k něčemu většímu a krásnějšímu. Ale jejich skutečné drama spočívá v tom, že si zvyknou žít v povrchnostech, v přijímání kompromisů, nevěnují pozornost svým nedostatkům, které zrají v určitou neschopnost reagovat. Pokračovat tímto způsobem se jim stává tak přirozeným, že nejsou schopni jednat jinak a neumí se z těchto podmínek osvobodit.

Víme nakolik Terezie trvá na pevném rozhodnutí vůle, aby bylo možné jít cestou modlitby. A toto je první nejdůležitější rozhodnutí pro celý běh: vstoupit do hradu znamená svobodně si vybrat žít svůj život na vyšší úrovni, více v hloubce. Když je někdo dostižen Boží milostí, která ho zve k vykročení po této cestě, první překážkou k překonání je

závislost na vlastních zvycích, neschopnost vzít život do svých rukou a vsadit ho na hodnoty, které stojí za to. Nechat Lásku, která volá, aby se dotkla srdce, rozpoznat vlastní ubohost a vlastní potřebu pomoci, už to je velká milost, je to první stupeň lásky, která otvírá dveře k další cestě.

První volbou, kterou je třeba udělat, je vsadit na niternost, naučit se znát sebe a přát si poznávat Boha stále hlouběji. Když jsou dveře hradu otevřené, vstupuješ na tu cestu, kterou světice vytyčuje napříč sedmi komnatám. Číslo – opakujeme – je symbolické. Jinde mluví sv. Terezie o mnoha komnatách, o první říká dokonce: „*nesmíte si myslet, že těch příbytků je málo, je jich na milion!*“ (1H 2,12). Podmínky, které jsou naznačeny pro tu nebo tu komnatu, nepředstavují cestu absolutně danou, rigorózně stejnou pro všechny. Cesta každého je originální a Bůh je nejvyšší svobodný, aby poskytl své dary jak chce, kdy chce a komu chce. Jak uvidíme v následujícím, je to spíše nejmenší společný jmenovatel, jistá série prvků opakujících se na různých úsecích cesty, které dovolí rozpoznat v hrubých rysech, na kterém místě cesty se člověk nachází.

Není žádný metr na měření vlastní schopnosti na cestách ducha. Přechod z jedné komnaty do druhé nezáleží tolik na našich silách a našich zásluhách jako na Bohu, který vede každého. Zajisté program, který se dělí na sedm různých momentů, nabízí hned představu dlouhé cesty, bohaté na dary a zkušenosti. Mystici jako sv. Terezie od Ježíše a sv. Jan od Kříže, kteří píší svá díla téměř na vrcholu své zkušenosti s Bohem, nařikají v hluboké bolesti nad skutečností, že mnozí vstupují do první komnaty, ale minimum jich vytrvá až k poslední. Když už se jednou vstoupí, je nezbytné nechat se vést s vytrvalostí, neboť každá etapa cesty je plná těžkostí a překážek. Život svatých svědčí jasně, jak ďábel se s násilím vrhá proti duším, které vidí rozhodnuté následovat Pána a plně zaujaté úsilím na jejich cestě modlitby a opakuje útoky s novými a úskočnějšími pokušeními.

První komnata

První komnata hradu je zalidněna lidmi, které bychom dnes mohli definovat jako „nedělní křesťany“. Kdo vstoupí do této první etapy, je velmi spojen s věcmi světa a dělá si více starosti o materiální dobro než o duchovní skutečnosti. Nicméně, i když je ponořen do mentality světa často v protikladu k evangeliu, je veden dobrými touhami: čas od času se poroučí Bohu a svěruje mu vlastní potřeby. Jeho modlitba je převážně žádající, sporadická a spěšná. Nějaký silný zážitek, nějaká mimořádná událost nebo svědectví některého člověka může v něm vyvolat touhu po opravdovější a hlubší modlitbě, ale nestálost má převahu. Jestliže věnuje Bohu několik minut meditace, jeho srdce a jeho mysl zůstávají ponořeny v tisíce povinností, které musí stihnout, v bohatství, od něhož se nedokáže odpoutat, v citech, které plní jeho svět.

Jsou chvíle, v nichž touha po modlitbě je silnější, ale – slovy sv. Terezie – do této první komnaty vstoupili také některá zvířátka, která nedovolují jasně zahlédnout světlo, probleskující ze středu hradu a nedají duši ani pokoj ani odpočinek. Jedná se – připomínám – o neuspořádané vášně, o nezvládané zlozvyky, o nerozpoznané nedostatky. To znamená, že postupu od jednoho úseku cesty k druhému nedosáhneš jednou provždy: vytrvalost v úsilí je základní předpoklad, protože i když se někdo nachází v první komnatě, je možné nechat se znovu z hradu vystrčit.

Co je třeba dělat v tomto okamžiku cesty? Sv. Terezie nám dává radu zvláště užitečnou. Na každém úseku cesty je důležité sebepoznání, ale zde se toto cvičení stává fundamentální. Světice téměř ztotožňuje první komnatu s nezbytností hlubokého sebepoznání. Co tím chce říci? Znamená to, vědět kdo jsme, znát naše schopnosti a naše hranice, přijmout vlastní minulost a svoje podmínky, naučit se pojmenovat strachy, které

pocitujeme, pojmenovat pocity srdce, těžkosti, jež prožíváme, dobře rozlišit duchovní rozměr od psychologického (někdy příliš věci vykládáme duchovně nebo se odsuzujeme za určité reakce, které se dají jasně vysvětlit na úrovni psychologie jako obranné mechanismy nebo podvědomé reakce)... Pomoc psychologie a humanitních věd při tomto prvním kroku k sebepoznání může být přínosná, i když sv. Terezie je bezpodmínečně přesvědčena: nikdy nedosáhneme dokonalého sebepoznání, jestliže současně nebudeme hledat poznání Boha (1H 2,9). Nikdy neodděluj Boha své modlitby od svých pocitů, od svých těžkostí, od svých schopností a od svého života. Na druhé straně nikdy nehledej kdo jsi a co prožíváš, aniž bys to nenahlížel v Tváři Toho, který stojí na samém počátku tvého života. Zpytování svědomí by bylo často asi plodnější, kdyby probíhalo v modlitbě jako přátelský rozhovor, v naslouchání jeho Slovu. Tolik představ o vlastní velikosti a pokušení pýchy a nadutosti by zmizelo v jasné a klidné konfrontaci s Ježíšovou tváří a příkladem. Není možné pozvednout pohled k Bohu bez vědomí vlastní ubohosti. A pokud nás vědomí našich hranic, ke kterému dospíváme sami, může vést k bezútěšnosti, pak vědomí hříšnosti a vlastní ubohosti pod Božím pohledem naplňuje srdce důvěrou a nadějí v jeho nekonečné Milosrdenství.

Druhá rada se zdá zvláště důležitá pro ty, kteří se rozhodli vykročit na tuto cestu. Všeobecným pokušením začátečníků je touha, aby všichni prožívali stejný typ zkušenosti, aby mohli zakoušet stejné ovoce. A tak, pod zdáním horlivosti a ctnosti se snadno zneklidňují pro nedostatky a viny druhých. Světičky vyzývá nechat být všechny tyto nemístné formy horlivosti: je nutná dlouhá cesta osobní formace než je možné věnovat se tomuto typu apoštolské služby. Kdo chce vážně projít cestu uvnitř hradu, musí se na prvním místě zabývat sám sebou, nechat být tisíce maličkostí a nedostatků, které vidí na druhých: naslouchat těmto hlasům pod rouškou bratrského napomínání, může znamenat snadno upadnout do pokušení soudit, pomlouvat a kritizovat. Příliš sledovat postoje druhých by mohlo vést k zveličování odpovědnosti bratří, ke ztrátě pokoje a zbytečnému zneklidnění.

Aby to vyložila s větší důrazností, Terezie vypráví osobní zkušenost: „*stalo se mi...když... jsem usilovala, aby se jiní věnovali modlitbě: na jedné straně mě slýchávali mluvit o nezměrném dobru, kterým je modlitba; na druhé straně viděli u mě velký nedostatek ctnosti. Tím jsem je uváděla v nejistotu a zmatek, a to po právu – jak mi později oni sami sdělili – protože nechápali, jak by se mohli spojit tyto dvě věci...A tak, po mnoho let pouze tři osoby měly užitek z toho, co jsem jim říkala; zatímco později, když mě Pán posílil v ctnosti, v pouhých dvou nebo třech letech měly z toho užitek mnozí.*“ (Život 13,8-9).

Druhá komnata

Člověk dobré vůle, který nastoupil cestu do nitra hradu, snažil se o hluboké sebepoznání a překonal první překážky a první pokušení, v krátkém čase dosáhne druhých příbytků (tak jsou v jistých překladech nazvány komnaty hradu). Kdo se dostal do tohoto stadia, je věrný své touze modlit se a porozuměl nebezpečí zastavení se v první komnatě. I zde je důležitá ctnost vytrvalosti a nutnost žít v srdci velké touhy. Solidní a dobře zakořeněné motivace jsou nutným povzbuzením k pokračování v cestě. Vzhledem k předcházející fázi začínají být výrazněji pocíťovány boje a těžkosti každého druhu.

Jestliže předtím žil člověk velmi roztržitě a zaměstnán věcmi světa, pročež Boží nabídky vyzněly naprázdno, nyní je vnímá mnohem jasněji. Někdy se bude jednat o četbu, z níž plyne lepší poznání Boha, jeho tajemství, jeho způsob jednání (tento výběr četby náboženského charakteru je již znamením dosažené cesty), někdy namísto toho to bude pasáž nějaké homilie kněze nebo nějaké konference, které se účastnil a zvláštním způsobem ho oslovila. Nebo rada přítele, dobré slovo nějakého náhodného člověka... Ano i určité bolestné události v životě, jako jsou smutek, utrpení, nemoci, mimořádné události mohou

být prostředkem, kterými si Bůh poslouží, aby zazněly jeho výzvy. Někdy samotná zkušenost modlitby může vnést do srdce touhy a podněty přicházející od Boha: v meditativním a kontemplativním setkání s Písmem určité úseky evangelia mohou znít zcela mimořádným způsobem, těžko popsatelným. Když tyto pocity a touhy v nás s plynoucím časem zůstávají, pak je to záruka jejich božského původu. O této duši, která přešla do druhé komnaty, lze říci, že, ačkoliv je ještě hodně zaujata světem, cítí Boží pozvání, které ji volá, aby žila na jiné úrovni.

Paradoxně, právě tato rostoucí citlivost je pramenem utrpení a bojů. Když ďábel vidí člověka schopného učinit předsevzetí jít cestou ke komnatám hradu, bude napadat jeho předsevzetí, ba co víc, abychom užili tereziánský výraz „*shromáždí celé peklo, aby ho donutil odejít z hradu*“ (2H1,5). Zdá se to divné mluvit o ďáblu v každodenním životě normálních lidí, jako jsem já a ty. Sv. Terezie o něm mluví velmi diskrétně: není z těch fanatiků, kteří ho vidí za každým rohem, nechce ani děsit své čtenáře obrazem pekla. A především, nežije v hrůze z nepřítele: ví moc dobře, že vzkříšený Kristus už zvítězil nad mocí zla. Je to ale žena velmi realistická a ví ze zkušenosti, že v životě každého křesťana se odehrává vnitřní boj, při němž se vyplatí zůstat bdělý, aby nepodleh. Ví také, že ve většině případů se pokušení neukáže jasně a násilně, ale maskuje se pod zdáním rozumnosti nebo ctnosti.

Svěťice popisuje některé z těchto forem klamu. První ponoukání záleží v tom, že nám oživuje představy věcí, dobra, krásy světa jakoby byly věčné: absolutizuje moc, peníze, pohodlí, sex tím, že jim přisuzuje hodnotu, kterou přirozeně nemají. Pokušení vyzvedne některé instinktivní potřeby člověka nebo některé jeho nedostatky tak, že učiní všechna tato dobra žádoucími a naprosto nutnými. Nepřítel ví, že Achillova pata je schována v lidské pýše, a tak udělá vše, aby člověk měl stále před očima svou vážnost a to, jak se o něm ve světě smýšlí. Jestliže člověk začíná pociťovat touhu činit pokání a určitá odříkání, představí mu toto všechno jako obrovské nebezpečí pro zdraví a bude ho přesvědčovat, že půst je škodlivý a že i pochutiny jsou nezbytné pro psycho-fyzickou rovnováhu. A k tomuto všemu se přidá poslední obtíž, daná zvyky, které s sebou vlečeme, ze špatného příkladu některých lidí, z myšlenky, že v podstatě všichni to tak dělají a není to nic špatného.

Všichni procházejí v různé míře a formě těmito boji, v nichž není přímá cesta vpřed, ale neustálé pády a povstávání. Jestliže upadáš do stejných chyb, nezoufej: z těchto pádů umí Pán získat dobro. Konkrétně: jak najít pomoc v těchto těžkostech? Terezie doporučuje vytrvalost v modlitbě, pokorně prosit o Boží pomoc, prosit o světlo a sílu Ducha svatého. Pokorná prosba o jeho vedení ti pomůže mnohem více, než spousta tvé námahy. Svěťice, která je velmi citlivá na hodnotu přátelství a meziosobní vztahy, tě zve k výběru tvých přátel (určitá část tohoto výběru bude samovolná, když začneš žít podle určitého žebříčku hodnot: také tvoji přátelé tě budou následovat na této cestě, anebo si zvolí jiný směr a opustí tě). Hledat dobré přátele a zanechat ty, kteří mohou uškodit: to je Tereziina rada. Na druhé straně je dobré, být schopni radikálního řezu tam, kde přátelství nepomáhá vzájemnému růstu a současně hledat radu, přátelství osob, které sdílí stejnou cestu modlitby. Žít v přátelství s lidmi, kteří se nacházejí ve stejné komnatě ti pomůže sdílet stejné problémy, relativizovat jejich tíhu a dramatickosti. Žít v přátelství s lidmi, kteří jsou již na cestě dál, ti pomůže být otevřený radám a podnětům, které pocházejí z životních zkušeností.

Poněvadž se jedná o modlitbu opravdovou a osobní, druhá komnata je charakterizována prvními útechami a radostmi, které Bůh začíná dávat svým věrným. Nemluvíme o mystických jevech, které jsou vyhrazeny následujícím komnatám, ale o mnoha malých zkušenostech na úrovni dojmů nebo pocitů, které pozitivně ovlivňují člověka usebraného v modlitbě a které Bůh čas od času dává, aby jej povzbudil a přitáhl k sobě. I tobě se častokrát přihodí, že ti bude zvláště dobře ve chvíli modlitby, že se budeš cítit jako doma v rozjímání, až tak, že si budeš přát zůstat tak dlouho, nebo že budeš vnitřně okoušet

se zvláštní silou některé slovo z evangelia... Je to Bůh, který se zpřítomňuje a rozlévá tyto dary. Ale je třeba, abys byl pozorný a nezastavoval se u těchto skutečností: chceš-li postavit svůj dům na skále a ne na písku, nezastavuj se u pocitů nebo v radosti modlit se. Není to trvalá a bezpečná motivace! Jistě, děkuj Pánu za tyto radosti, které ti dává, ale uč se hledat především soulad s jeho vůlí. Jinak bude pro tebe snadné hledat v modlitbě sám sebe, své uspokojení.

Třetí komnata

Sledující naši cestu, která nás vede stále více do hloubky, dostali jsme se až do třetí komnaty hradu. Koho tady potkáváme? Lidi, kteří rozhodně udělali kvalitativní skok ve svém životě. Dosáhli určitého stupně familiarity s Bohem, a proto spolehlivě zjemnili svoji citlivost na Boží volání. Vnímají jeho pozvání mnohem jasněji, pokud si je vezmou k srdci a snaží se orientovat život na jeho vůli. Všimni si, že až doteď se navržený itinerář neobrací k žádnému zvláštnímu životnímu stavu, ke zvláštnímu povolání, ale je vhodný pro každý druh povolání, pro klauzurovanou mnišku stejně jako pro otce rodiny. Ve skutečnosti to není ani prostředí, v němž se člověk nachází ani řeholní hábit, který nosí, co podmiňuje naši spásu a duchovní pokrok! Je jen jediné povolání, jedna zvláštní odpovědnost, která se dotýká osoby v její jedinečnosti a Druhý Vatikánský koncil nám připomněl univerzální povolání ke svatosti, ať se nacházíme v jakýchkoliv podmínkách a ať jsme povoláni k jakémukoliv poslání.

Pokusíme se o duchovní portrét osob, které vstoupili do třetí komnaty. Milují Boha, snaží se plnit nakolik jen mohou jeho vůli a usilují neurazit ho hříchem. Ba i jejich morální vědomí je zjemněno a nejen že se chrání těžkých hříchů, ale snaží se vyhnout i těm , které nazýváme „hříchy všední“. Méně tíhnou k omlouvání svých lehkých vin, protože ví, že pro milujícího není velký rozdíl mezi těžkým a lehkým hříchem. Činí pokání a jsou věrní své modlitbě a rozjímání. Díky modlitbě se naučili využívat jim daný čas a věnovat se charitativním činnostem pro bližní. Mají-li rodinu, pečlivě se o ni starají a pokud zastávají nějakou funkci ve společnosti nebo v zaměstnání, pak ji plní s hlubokým smyslem pro odpovědnost. Jsou méně závislí na vkuse, módě, na vášních a také v kultuře mluvy a odívání se stali mnohem jednodušší a věcnější, aniž by odmítli vkus a citlivost pro krásu.

Nájemníky třetí komnaty můžeme identifikovat s mnoha angažovanými křesťany v jejich životě modlitby, v jejich rodině a práci a v jejich aktivitách ve farnosti nebo nějakém hnutí. Nacházíme zde kněze, který žije plně s vědomím kněžského úřadu; řeholnici, která se s velkorysostí věnuje službě; mládežníka, který umí spojit studium s voluntariátem a s vlastní duchovní formací; matku rodiny, která najde čas být k dispozici potřebám farnosti a často navštěvuje staré a nemocné osoby; starou ženu, která usiluje o osobní modlitbu a umí ještě být užitečná rodině...

Ale... je tady jedno „ale“! Tito lidé mají o sobě přehnané mínění. Umí dělat dobro, jsou si vědomi své věrnosti, a právě proto jsou dost vystaveni nebezpečí farizejství. Domnívají se, že mají dobré svědomí, když udělali nějaký dobrý skutek. Spása světa je závislá na jejich aktivitě. Považují se již za dostatečně svaté, aby neměli přílišnou potřebu pokračovat v cestě. Vydávají se v nebezpečí tím, že kladou přílišnou důležitost do svého konání a do svých vnějších věcí (modlitby, které se pomodlí; aktivity, které podporují; posty, které konají; dobré skutky, které udělají), až tak, že se na ně upnou. Chybí jim především pokora. Mají jí enormní potřebu, aby mohli pokračovat.

Důležité pro tvou cestu nejsou hodiny modlitby (mohou být pokušením útěku nebo hledáním sama sebe!). Nejsou to tělesná umrtvování anebo mnohá pokání, která jsou nakonec věcmi vedlejšími: můžeš se umrtvovat ve vysilujících pokáních a postit se o chlebu

a vodě šest dní v týdnu, ale jestliže nežiješ v lásce a nerosteš v pokoře, celé tvoje dobře vystavěné náboženské lešení slouží jen k nafukování tvého „já“! Stane se, že výše popsany člověk zastane dobře hodně aktivit, ale neroste v pokoře, jež je jediným prostředkem, jak jít dál.

Uvedme nějaký konkrétní příklad, načrtnutý samotnou Terezií v jejím *Hradu*. Máme příkladného kněze, který žije spořádaným životem, mnoho let se stravoval v pokáních a žije s velikou přesností svoje závazky modlitby a apoštolátu, ale stačí, když mu Bůh sešle zkoušku v maličkostech a hned vyjde najevo jeho pýcha, jeho domýšlivost a jeho strach: maličké nepříjemnosti ho vnitřně zneklidní a vzbudí velikánské rozrušení. A nejhorší je, že když roky takto ctnostně žije, věří, že může vyučovat druhé a marně se domnívá, že vše trpí pro lásku Boží, ale nikdy nedojde k poznání své vlastní nedokonalosti. Anebo nějaký bohatý člověk bez dětí a bez dědiců, kterým by zanechal své vlastnictví, utrpí velkou ekonomickou ztrátu, aniž by mu způsobila škodu v tom, co je nutné a dokonce postradatelné pro něho a pro jeho budoucnost ... udělá z toho takové existenční drama, jakoby už nemohl dál žít. Jak bude jednou moci Pán od něho žádat, aby zanechal vše?

Bez pokory, odpoutání a vnitřní svobody nelze pokračovat k dalším komnatám. Tyto duše však postupují velmi pomalu: zůstanou velice dlouho stát v tomto svém stavu, zatímco by mohly jít kupředu velmi rychle. Brzdou je právě pýcha, vlastní čest, přilnutí k sobě samým a ke svému způsobu myšlení. Z tohoto se rodí egoismus, strachy, přemrštěná přání autoochrany, uzavření se do sebe a vlastních problémů. V modlitbě přikládají tito lidé ještě hodně důležitosti přemítání a meditaci. Bylo by vhodnější, aby se tak nezatěžovali a věnovali více místa tichu, aby naslouchali Bohu, aby mu děkovali za jeho dary, chválili ho a adorovali ho. Zároveň je důležité svěřit se nějakému vzdělanému a zkušenému duchovnímu vůdci: vnější prověření skutečně připravené osoby poslouží k tomu, aby člověk méně hledal sám sebe, aby neuspokojoval ve všem vlastní vůli, ale hledal Boží plán pro svůj život.

Čtvrtá komnata

Čtvrtá komnata ukazuje přechod k mimořádným darům ze strany Boží a k mystickému životu. Skutečně začínají nadpřirozené dary: útěchy a sladkost v modlitbě. Občas se mohou představit ještě způsobem zcela přirozeným, když se dotýkají citovosti a jsou doprovázeny vnějšími projevy (**svírání v hrudi??fitte al petto**, dar slz ...). Plodnější jsou dary, které pocházejí od Boha a jsou určitým způsobem vnímány lidskou přirozeností: někdy jedno slovo pronesené Bohem v nitru s pevností a mírností způsobí veliký účinek. Jednoduché „*neboj se*“, vyslovené Bohem v hlubině srdce člověka přináší tolik pokoje a klidu, že může překonat to, čemu se ze strachu dříve vyhýbal. Aby sv. Terezie popsala účinek, který mimořádné milosti působí, používá významný výraz: tyto dary „rozšiřují srdce“. Ona sama neví, jak dobře vysvětlit, k čemu dochází v těchto chvílích, ale člověk, který je prožívá, je přijímá s úplně zvláštní vnitřní jistotou. A často jsou takové dary schopné změnit v tom okamžiku život toho, kdo je přijme. „Rozšířit srdce“ znamená pocítit, že vlastní vnitřní prostor se rozšiřuje, vlastní schopnosti a tužby se násobí, roste svoboda ducha a láska ke všem.

Z hlediska této perspektivy je přirozené, že člověk, který touží po životě modlitby, dychtí dosáhnout tyto vrcholy. Ovšem Terezie je kategorická v tvrzení, že tyto milosti nesmíme vyhledávat. Jak jich tedy dosáhneme? Nejlepší způsob, jak je mít, je nevyhledávat je! Svěťice uvádí i důvody. Především, podmínka pro získání těchto milostí je nezištná láska k Bohu. On je začíná udělovat, když vidí gratuitu lásky. Hledáš-li Boha jednoduše pro duchovní útěchy, které od něho můžeš získat, nikdy se nesetkáš s Bohem lásky a nezištnosti. Kromě toho myslet si, že naše ubohá služba si může vysloužit tyto dary jako odměnu ze

strany Boží, by byl veliký nedostatek pokory. On má svobodu dávat tak, jak chce. Myslet si, že si něco zasloužíme, nás staví do logiky služebníků a ne synů. Jestliže si pak myslíme, že jako mladší syn z podobenství jsme se mnohokrát vzdálili z domu Otce (viz Lk 15,11-32), největší touhou musí být náprava našich chyb, líbit se Otcí, který nás znovu přijal a ne vyzískat jeho dary. Bůh sám není vázán na žádný zákon ohledně těchto darů: můžeme se krásně zachránit i bez nich, a mezi svatými je mnoho těch, kteří se jim netěšili. Nejsou vůbec nezbytné! Terezie od Ježíše uvádí vícero důvodů, proč nehledat duchovní útěchy. Mezi nimi najdeme jeden, který by byl sám o sobě dostačující: i když je budeme intenzívně vyhledávat, budeme se namáhat zbytečně. Navzdory všem námahám, které bychom mohli podstoupit a závazkům, které bychom mohli přijmout, nebude-li to Bůh, kdo tyto dary udělí, nikdy je neobdržíme! Bůh je udílí svobodně, jak a kdy chce a často tehdy, čím méně na ně myslíme.

Mluvili jsme o rozšíření srdce, zamýšleném především jako větší svoboda a velikost ducha. Existují znamení, která jasně odhalují tuto změnu. Prvním velkým znamením je přechod od bázně služebníka k bázni synovské. Snaha o dobro není už vedena bázní před Božími tresty nebo strachem z pekla: vzrostla touha neurazit Boha hříchem, ale nikoli pod vlivem strachu. Duše takto rozšířená však cítí enormní růst důvěry, že bude moci jednoho dne dosáhnout plného společenství s Bohem. Mizí také strach ze zničení zdraví kvůli mnohemu pokání. S touhou dělat něco víc pro Boha člověk snadněji překonává utrpení a námahy, které ho dříve lekaly a ochromovaly. Na morální úrovni roste vědomí vlastního hříchu a křehkosti: když se přibližujeme více k Bohu, když se necháváme osvětit jeho světlem, daří se nám lépe zaměřit se také na naši chudobu. Tak se stane, že můžeme lépe spatřit určité nedokonalosti a dojít k lepšímu poznání sama sebe. Kdo zakusil Boží sladkosti, roste v touze po Něm a relativizují se mu i pozemská dobra, proto roste odloučenost od toho, co dříve vyhledával samo o sobě a zdálo se to být absolutním.

Mluvíme-li o těchto skutečnostech, mohlo by se na první pohled zdát, že tyto věci se nás netýkají. Avšak – podle svědectví světice – toto je úroveň, kterou dosáhne většina lidí, jež se vydali na cestu modlitby: „*dlouze jsem se rozhovořila o této komnatě, protože věřím, že do ní vstupuje velký počet duší*“ (4H 3,14). Nejen svatí a mystici, nejen mnichové a kontemplativní, ale lidé obecně, matky rodin, angažovaní laici, staří a nemocní, kteří žijí léta v samotě svůj vztah s Bohem... Je to komnata nejvíce zaplněná, ale také více podléhající nebezpečím: „*protože je zde přirozené natolik spojeno s nadpřirozeným, může zde ďábel napáchat mnoho škody, zatímco v dalších komnatách mu Pán nedá tolik prostoru*“ (4H 3,14). Nadpřirozené jevy jsou velmi riskantní: je těžké – především pro ty, kdo to prožívají – umět s jistotou rozlišit kolik přirozeného a kolik nadpřirozeného se v nich skrývá. Může tam vstoupit hledání sebe sama, potřeba protagonismu, psychologická křehkost ... Zkrátka, skutečný důvod proč nehledat tyto dary je právě nebezpečí, že naše hledání může určovat spousta jiných motivací. Rozumějme různé formy náboženského fanatismu nebo přehnanou zbožnost: chceš-li si být jistý svou cestou, nesnaž se hledat různé techniky, které mohou usnadnit usebrání nebo ti zaručují rychlé dosažení určitých citových zkušeností, nezajímej se o poslední zjevení nebo soukromá zjevení, nestav svaté, vizionáře, mystiky nebo ty, co se za ně pokládají, nad Ježíše Krista a Písmo! Hledej vždy to podstatné s věrností, vytrvalostí a láskou.

Terezie ztotožňuje tento úsek cesty života modlitby s modlitbou vlitého usebrání. Tj. říká, že usebrat se v modlitbě bude snazší a bezprostřednější, když je to čistý Boží dar: *Tento způsob modlitby, i když jen ústně, napomáhá duchu usebrat se ve velmi krátké době a je zdrojem cenných dober. Nazývá se modlitba usebrání, neboť duše soustředí své mohutnosti a uchýlí se do sebe se svým Bohem a její božský Mistr ji rychle přijde vyučovat... Takto v sobě usebraná může myslet na utrpení, představovat si tak Syna a obětovat jej Otcí, aniž by unavovala ducha tím, že by ho šla hledat na Kalvarii, do Getseman nebo ke sloupu. Ti, kdo*

se tímto způsobem dokážou uzavřít do malého nebe své duše, kde přebývá Ten, jenž ji stvořil a který také stvořil svět, a navyknou si odvracet pohled a vyhybat se všemu, co rozptyluje jejich vnější smysly, ať věří, že kráčí velmi rychle po dobré cestě...

Je-li usebrání opravdové, vidí se to zcela zřejmě, neboť má některé účinky... Zdá se, že duše se povznáší a opomíjí věci tohoto světa... Smysly se stáhnou od vnějších věcí a ..., aniž by se mohlo pochopit jak, oči se zavírají, aby je neviděly, aby se tím víc zaostřil pohled duše. To je důvod, proč zavírá oči při modlitbě ten, kdo jde po této cestě. Je to chvályhodný zvyk, protože, alespoň na začátku, vyžaduje násilí na sobě, aby nehleděl na věci tohoto světa. Později by stálo mnohem víc mít je otevřené.“ (C 28,4-6) „Je to usebrání, jež se mi zdá nadpřirozené, protože nespočívá v zatemnění, ani v zavření očí, ani v ničem vnějším, i když člověk zavírá oči, aniž by chtěl a touží po samotě...Zdá se, že smysly a jiné vnější věci ztrácejí svá práva, neboť duše již opět získává ta svá, která ztratila.“ (4H 3,1)

Co se tedy stane mezi Bohem a člověkem, jež ho hledá celým svým srdcem? Vraťme se se sv. Terezií k symbolům hradu a jeho obyvatel, které jí posloužily k popsání celé cesty modlitby. Jestliže vnější smysly jsou obyvateli hradu, představ si, že tito obyvatelé by utekli a bloudili léta mimo hrad. Tím, že by žili mimo dům, ztratili by hodně z přátelství s Králem, který sídlí v komnatě uprostřed. Setkávali se s cizími lidmi a změnili zvyky, styl života a způsob myšlení. Když se vrátí, přiblíží se k hradu s touhou vstoupit dovnitř, ale nahromaděné špatné návyky jim nedovolí udělat velký krok. Přesto se už nevzdálí od paláce Krále a chodí okolo. Přijde doba, kdy se Král nechá dojmout jejich dobrou vůlí a snaží se je on sám pozvat, aby vstoupili a vyjde jim vstříc. Jako pastýř, který volá sladkým a příjemným hvizdem, téměř nevnímátným. Toto volání je ale tak účinné, že jim dovolí zbavit se všech vnějších věcí, v nichž byli ještě ponořeni. Tereziánská symbolika, v níž se prolínají biblické obrazy Boha Krále a Pastýře nemůže být výmluvnější: „*zdá se mi, že jsem nikdy nebyla tak schopna to vysvětlit jako nyní: když hledáme Boha v našem nitru, je hledán lépe a s větším úspěchem než ve stvoření, jak říká také sv. Augustin, který ho našel zde po tom, co ho hledal na mnoha jiných místech*“ (4H 3,3).

Pátá komnata

Terezie psala pro svoje bosé karmelitky, klauzurované mnišky. A tvrdila, že mnohé mnišky dosáhly tuto úroveň: pátou komnatu. Je to komnata již plná bohatství, pokladů a duchovních radostí. Hojnost božských darů. Terezie si všímá některých duchovních darů jako skutečností, kterým dává Bůh porozumět v modlitbě, které se vtisknou do duše s takovou silou, že nelze pochybovat, že se jedná o Boha a že nemohou být vymazány nebo zapomenuty ani po mnoha letech.

Světičky kvalifikuje tuto etapu na cestě modlitby jako „modlitbu spojení“, neboť v určitých chvílích je duše natolik ponořena do velikosti a moci Boží, že se cítí jako spojená s ním, i když toto vše trvá kratičkou chvílí (nikdy to není ani půlhodina, jak sama svědčí). Měl bych upozornit na jednu konstantu na cestě, kterou jdeme: pomalu jak procházíme různé komnaty hradu, stává se stále dominantnější Boží práce a stále méně důležitější lidská aktivita. Mohli bychom téměř říci, že navržený program je cestou k pasivitě. Opravdu, v těchto komnatách nám sv. Terezie říká, že „*opravdu zde duše nedělá nic víc než vosk, když do něj někdo vtiskne pečeť, vosk si sám nevtiskuje pečeť: jednoduše zůstává disponibilní, tzn. poddajný. A také v tomto případě to není duše, která se činí sama poddajnou, ale stojí nepohnutě a souhlasí*“ (5H 2,12). Disponibilní k Božimu působení v nás: více prohlubujeme náš život modlitby a více si všímáme toho, co On v nás a skrze nás chce činit. Růst lásky nezbytně nese růst ochoty nechat ho jednat. Proto ve všech komnatách je nutná lidská spolupráce s Božím jednáním, ne tak, že bychom dělali velké věci nebo kumulovali aktivita

na aktivitu, ale jednoduše nechat ho svobodně jednat. Kumulování mnoha ústních modliteb charakterizuje první komnaty hradu, v posledních však převažuje citlivost na Boží přítomnost a jeho jednání a ochota nechat ho konat. Prospěšnější spolupráce vychází vždy ze zapření vlastní vůle, naší pýchy, naší sebelásky a z odloučenosti od pozemských dober.

Když je člověk tak prostý a zamilovaný, že se učiní disponibilním, Bůh má svobodu učinit nádherné věci. A tak tato modlitba spojení nezůstane jen na úrovni duchovní odměny, ale ten, kdo ji žije, projde skutečnou proměnou. Už jsme viděli nástin toho v symbolu bource morušového, který umírá a vychází přeměněn v nádherného motýla. Účinky tohoto typu modlitby na člověka jsou stejné jako ty, které nacházíme v ještě důraznější formě v následujících komnatách: „... má takovou touhu chválit Pána, že se v něm chce rozplynout a podstoupit tisíc smrtí. Pak začíná mít hlubokou touhu vydržet veliké námahy a utrpení... nesmírné touhy po pokáních, po samotě, a udělat vše možné, aby všichni poznali Boha ... toto je pro ni příčinou velkého utrpení, když vidí, že je urážen“ (5H 2,7). Kromě toho věci světa ji už neuspokojují, je neklidná a stojí jakoby vně pozemských skutečností. Její touhy rostou bez míry, tak, že se jí zdá stále málo, co může dělat pro Boha. Už ji nepřekvapují velké věci, které činí svatí, protože ona sama udělala zkušenost, že Pán pomáhá a dává sílu, obnovující a proměňující srdce člověka. Ve všem se nudí, vše ji unavuje, když porozuměla, že opravdový odpočinek nemůže přijít od stvoření. A nad to všechno, velká změna, která se s ní stala, vychází z faktu, že tak jak byla dříve egocentrická, zahleděná do sebe, nyní cítí velké touhy po spáse duší a snaží se pracovat pro dobro druhých.

Boj proti pýše je nejtěžší, protože tato sebeláska se může uhnízdit všude, i v praktikování ctností. I když jsme udělali radikální životní rozhodnutí a snažíme se neurazit Boha, zůstává ještě zdolat sebelásku, a jestliže také děláme všechny svoje povinnosti jen s úsilím neudělat hřích – říká Terezie – jsme ještě daleko od spojení s Boží vůlí. Jaká je tedy tato Boží vůle? Terezie nemá pochybnosti: dělat jeho vůli neznamena obejmut s radostí utrpení nebo necítit bolest při rodinné tragedii, Boží vůle záleží jedině v lásce k Bohu a v lásce k bližnímu. A abychom si byli jisti, že plníme první přikázání, které není možné ověřit, pravým kritériem k jeho prověření je podívat se, jak žijeme druhé. Naslouchej hlubokému lidství a duchovnímu realismu svěťice: „když vidím duše, jak se celé snaží pochopit, jaký typ modlitby mají a jak jsou v ní usebrané, až se zdá, že se neodváží ani pohnout nebo odvrátit myšlenku, aby jim neutekla ta trocha záliby a zbožnosti, jež zakoušejí, pak vidím jak málo rozumí cestě, která vede k sjednocení: myslí si, že vše spočívá právě v tom. Ne, sestry, ne! Pán chce skutky! A když vidíš nějakou nemocnou, které můžeš přinést úlevu, chce, aby ti nic nezáleželo na tom, že ztratíš tu zbožnost a aby si s ní soucítila; jestliže má nějakou bolest, aby si jí trpěla také ty; a bude-li to nutné, aby ses ty postila a jí dala najíst. Toto všechno ne tolik kvůli ní, jako kvůli tomu, že víš, že tvůj Pán to tak chce. Toto je pravé spojení s jeho vůlí.“ (5H 3,11).

Mohlo by se zdát, že v tomto místě cesty, člověk už je téměř nedotknutelný při útocích nepřítelů. Ale není vhodný čas zmenšit ostrahu, protože pokušení se skrývá záludnějším způsobem, rodící farizejské postoje pýchy ve všem vykonaném dobru a postoje dopřát si úlevu v mnoha malých věcech, když je ukazuje jako málo důležité. Takovým způsobem se pomalu oslabuje vůle a morální svědomí a posiluje se sebeláska. Jsou položeny základy pro pád nejen do předcházejících komnat, ale dokonce mimo hrad. Nejjistějším znamením sílící lásky je schopnost postupovat stále dál: „snažme se jít stále kupředu, pokud neděláme pokroky, pak musíme mít velký strach (...), protože není možné dospět až sem a přestat dělat pokroky: láska není nikdy nečinná“ (5H 4,10).

Šestá komnata

Předposlední komnatu našeho hradu ztotožňuje světice s obdobím duchovních zásnub, jejíž symboliku jsme prohloubili v předcházejícím textu. Neočekávali bychom ale fakt, že toto sjednocení, již tak plné, je spojeno se zkušeností velkých zkoušek, utrpení a neporozumění.

Po vnější stránce je třeba překonávat kritiky a pomluvy lidí: závist, žárlivost. Nedostatek porozumění duchovním skutečnostem vede mnoho lidí k tomu, aby vrhli špatné světlo na ty, kteří jsou na této cestě, a proto se přátelé pomalu vzdalují a nepřátelé se rozlíti ještě více. Terezie od Ježíše došla v určitém období svého života k okamžiku, že nebyl, kdo by ji zpovídal právě proto, že byla předmětem takových podezření a pomluv. Avšak, pokud se nezastavíme u negativní stránky těchto kritik a pomluv, i ony se stanou pramenem pokroku v duchovním životě: pokud se rozliší, že Bůh dopustil toto zlo, aby ho proměnil ve větší dobro, pak začínají být takové osoby viděné v jiném světle jako nástroj vybraný Pánem pro získání většího dobra.

Spolu s těmito trápeními dopustí Pán vážné nemoci a choroby. Když Terezie píše *Hrad v nitru*, přiznává, že čtyřicet let neprožila jeden den bez fyzických nebo duševních bolestí. Ty poslední jsou snad ještě intenzivnější a těžší. Může se přihodit například, že ten kdo je předmětem zvláštních milostí ze strany Boží, hovoří o nich se svým zpovědníkem nebo duchovním vůdcem, aby mu je potvrdil, ale nenachází u něho nezbytnou pomoc a pochopení. A tak, je-li zpovědník ne-odborník, může to zaměnit za ďábelské pokušení a uvrhnout duši do neklidu a beznaděje. Je-li sám v obavách, může stejný pocit přenést i na tuto osobu, a pak ... Neudělá nic jiného, než že podnítl rostoucí mechanismus, protože zainteresovaná osoba se v určitém čase začne cítit nejistá a nechá klíčit tisíce pochybností a strachů. Je to veliké utrpení nemít možnost najít žádnou útěchu. Sama modlitba je v ohrožení, že se stane vyprahlou a prázdnou: člověk nezakouší žádnou chuť a útěchu v rozjímání a není pro něj vůbec disponován. Modlí-li se ústně, není mu možné ani jen proniknout smysl toho, co říká. Samota se mu stává těžkou, ale hledá-li nějakého přítele, padne za kořist jinému trápení: roste určitý neklid, který není možné skrýt před vnějším světem.

Bůh však neopouští toho, kdo se nachází v tomto stavu: „*Jeho Velebnost zasáhne vždy k podpoře toho, koho vidí, že potřebuje povzbudit*“ (6H 11,12). On udělá vše, aby jej potěšil, ujistil a přitáhl blíž k sobě. Duchovní zásnuby jsou bohaté mimořádnými dary a milostmi, které Pán nezištně rozdává ve formě útěch a zalíbení, velmi odlišných od těch ze čtvrtých komnat. Nechejme samotnou Terezii, aby tyto dary popsala: „*jsou to impulsy natolik delikátní a jemné, jež pocházejí z nehlubšího středu duše, že nevím k čemu je přirovnat. Jsou velmi odlišné ode všeho, co si můžeme opatřit sami a také od zalíbení, o nichž jsme mluvili; mnohokrát, když je člověk roztržitý a vůbec nemyslí na Boha, Jeho Velebnost jej probudí jako nějaká kometa, která velice rychle letí nebo jako bouřka a blesk, aniž se vidí světlo nebo slyší hluk. Ovšem duše velice dobře rozumí, že ji volá Bůh. (...) Cítí, že je sladce zraněna, ale neví, kdo ji zranil, ani jakým způsobem to udělal. Jednoduše poznává, že je to drahocenná věc a nechtěla by se nikdy z této rány uzdravit. (...) Je to velké utrpení, ale slastné a sladké; i kdyby je nechtěla mít, tak to není možné*“ (6H 2,2). Pískot Pastýře je natolik naléhavý a vytrvalý, že je nemožné, aby ho duše neslyšela. Král je tam, blizoučko: obývá sedmou komnatu a jen malá překážka od něj odděluje!

Právě mluvíme o těch mimořádných darech (vidění, sdělení, extáze, vytržení), jimiž je naplněn život mnoha svatých a mystiků, o nichž se sama Terezie dlouze rozšiřuje, aby vysvětlila charakteristiky a vzájemné odlišnosti. Nebudeme se zde o tom rozšiřovat, zastavíme se jednoduše u zdůraznění, že i v tomto případě je možné se zmýlit, že je to terén velmi vystaven nebezpečím pokušení a představ. Jak rozlišit, zda se jedná opravdu o zásahy

Boží nebo o ovoce lidským představ? Sledujme znamení, která dává světice v této souvislosti. Jestliže je například tímto mimořádným darem niterný výrok, je dobré nejdříve zhodnotit, zda obsah plně souhlasí s Božím slovem: neodpovídá-li, pak není třeba tomu dávat žádnou váhu. Druhé znamení: Slova Boží jsou mocná a účinná, protože mohou učinit to, co znamenají. Je nemožné, aby Bůh byl přítomen v duši, např. aby ji utěšil v nějakém utrpení, bez toho, že by daroval tu úlevu a mír, který jí slíbil slovy. Třetím znamením je, že osoba, která od Boha takový dar dostala, zůstává v hlubokém pokoji, ponořena do velikého usebrání a se silnou touhou chválit svého Pána. Neboli, slova Bohem vyslovená nebo zvláštní milosti, jím dané, nemohou být zapomenuta ani po mnoha letech. Nakonec, je důležité se dívat jakým způsobem byli přijaty božské projevy pozornosti. Jestli se považujeme za lepší, protože jsme hodni podobných milostí, jejich původ téměř jistě není božský: pocházejí-li od Boha, čím větší je dar, tím více je duše zmatena a dezorientovaná, protože nahlíží svou malost a svou ubohost a vzpomíná všechny urážky, které Pánu učinila. Tyto božské dary jsou schopné dát růst společně s vědomím vlastní chudoby i touze sloužit mu věrněji a ve všem plnit jeho vůli.

Když Bůh udělí tyto touhy, dovolí, aby toto spojení – i když ne konečné – bylo viditelné i navenek: všichni musí vědět, že tato osoba je již jeho! Jevy popsané v šesté komnatě nejsou nicméně stejné pro všechny: život mnoha svatých také naší doby (jako sv. Terezie od Dítěte Ježíše) je svědectvím svatého života a plného spojení s Bohem bez mimořádných mystických zážitků. Čteš-li díla sv. Terezie z Avily, nezastavuj se u těchto zvláštností: nejsou na cestě podstatné. Nepřej si a nežádej nikdy tyto pozornosti v modlitbě: vystavíš se velkým riskům a nebezpečím. Buď si jistý, že Bůh zná lépe než ty, co je nejlepší pro tvé posvěcení a odevzdej se mu s důvěrou.

Křesťan, který je volán Bohem na tuto rovínu, cítí v sobě růst silné touhy po odříkání a pokání, až téměř k nářkům, že nedostává dostatečné kříže, jimiž by svědčil a dokazoval nezištnou lásku. Rodí se také přání umřít, aby ho mohl vidět konečně tváří v tvář a plně se s ním radovat na věčnosti. Spisy mnoha svatých překypují tímto nadšením zamilovaných, že by chtěli uspišit chvíli setkání. Krásná a účinná syntéza tohoto přání je v refrénu víc tereziánském než sanjuanistickém: „*umírám, protože neumírám*“, nebo ještě v silných a vášnivých verších lyriky sv. Jana od Kříže: *acaba ya, si quieres/ rompe la tela de este dulce encuentro!*“ (nyní stačí, jestli ty chceš/ roztrhni oponu tohoto sladkého setkání!).

Současně rostou také touhy po samotě a poslání, po kontemplaci a apoštolátu. Hluboká a nerozdělitelná jednota těchto dvou extrémů je snad nejcharakterističtější znak tereziánské spirituality a současně jedno z nejučinnějších kritérií pro zhodnocení prošlé cesty. Kdyby rostla jenom snaha o modlitbu, o samotu, motivace by mohla vycházet z lenosti nebo z obtížného navazování vztahů s druhými. Jestliže by, naopak, apoštolská horlivost nebyla proniknuta modlitbou, mohla by skrývat jemnou touhu po útěku. Avšak duše, která jako Terezie žije opravdovou zkušenost spojení s Bohem, se cítí volána k samotě kvůli stále hlubšímu setkání se svým Bohem a kvůli ochraně před mnoha překážkami a nepřáteli, ale toto osamocení v ní vytváří velikou touhu včlenit se do světa, aby všem pomohla poznat Boha Lásky, k němuž se vrátí, aby mu přinesla radosti, naděje a zranění bratrů a sester, se kterými se setkala.

Sedmá komnata

Mezi šestou a sedmou komnatou není ostré rozdělení. Zde, v posledním příbytku, bydlí a sídlí Král, jehož nevěsta celou dlouhou cestu hledala, ten Ženich, který se již v předešlých komnatách sladce a velkoryse sděloval. Zdálo by se, že bylo řečeno vše, co se týká Božích darů, ale božské milosti nemají hranic: „*kdo může ukončit vyprávění o jeho*

milosrdenství a jeho velikých dílech?“ (7H 1,1). Charakteristika tohoto stadia je sdílení, jež tři božské Osoby udílí o sobě. Otec, Syn a Duch svatý se dávají, mluví a nechávají se poznávat rozlišeně ve své podstatě a dávají porozumět pravdě, kterou Ježíš říká v evangeliu: „*miluje-li mne kdo, bude uchovávat moje slova a můj Otec ho bude milovat a přijdeme k němu a uděláme si u něho příbytek*“ (Jan 14,23). Jestliže předcházející milosti záležely v nějakém výroku nebo zvláštním zjevení, nyní na konci cesty se Bůh sděluje v celé své kráse a v celé své nádheře. Nacházet se v poslední komnatě je jako konečně se dostat domů, tam, kde jsme byli od vždycky očekáváni. To, co se děje mezi Bohem a duší je něco hluboce nového, ať už pro obsah, který je sdělen, ať už pro jasnost s jakou je to sdělováno, ať už proto, že co se děje mezi Bohem a duší, se rodí v hlubině srdce. Terezie už popsala sedmou komnatu na začátku *Hradu v nitru* těmito slovy: „*představme si, že tento hrad má – jak jsem řekla – mnoho příbytků: některé vysoko, některé nízko, jiné na bocích hradu, uprostřed mezi všemi je hlavní pokoj, kde se odehrávají velmi skryté věci mezi Bohem a duší*“ (1H 1,3). Tato intimita, tato výměna tajemství je to, co dobře charakterizuje poslední etapu cesty, která se vztahuje k jinému zaslíbení Ježíšovu ve čtvrtém evangeliu: „*Vy jste moji přátelé, činíte-li, co vám přikazuji. Už vás nenazývám služebnky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce.*“ (Jan 15,14-15).

V tereziánské symbolice je to komnata duchovního manželství. Ve srovnání s časem zasnub, se zde nacházíme ve fázi plného vzájemného patření si, v níž Bůh žádá, aby všechny jeho věci patřili člověku, který ho miluje a naopak. Plně se uskutečňuje to, co nevěsta v Písni radostně prohlašuje: „*můj milý je můj a já jsem jeho*“ (Pís 2,16). Spojení je plné a konečné: dva partneři svatební smlouvy se téměř nemohou rozlišit nebo oddělit. Uskutečněná cesta, plné spojení dvou vůlí a především očistná a povzbuzovací činnost Boží působí některé účinky, které je dobré připomenout, abychom zahlédli cíl.

Nejjistějším faktem je velký pokoj i uprostřed bojů a utrpení: téměř nic nemůže vyrušit duši nebo ji vzít klid. Do nekonečna se rozvinula touha chválit a sloužit Bohu a uskutečnit bezpočet možných děl pro jeho slávu: cesta modlitby nebyla skutečností intimistickou pro osobní uspokojení, ale rozšířila srdce pro opravdovou eklesiální, apoštolskou a misionářskou vášeň. Toto vše vyvolá téměř přirozeně v člověku, který dospěl do těchto výšek, radikální schopnost zapomenutí sama sebe a schopnost velkoryse se dávat. Touha prožívat utrpení, aby objala kříž spolu s Kristem, byla už uvedena v předcházejících úsecích cesty a v poslední komnatě se zintenzivňuje, ale nyní bude prožívána bez neklidu: nezneklidňuje se z žádného důvodu. Víc než vyhledávání utrpení (ještě neúplná fáze duchovní cesty) je zde vůle líbit se Bohu a touha hledat jeho vůli v každé věci. A mezi všemi utrpeními, které Pán dovolí, zakouší takovou vnitřní radost, jakou pocíťovali také apoštolé, když byli bičováni a přísně varováni v hlásání Kristova evangelia: „*A oni odcházeli z velerady s radostnou myslí, že se jim dostalo té cti, aby nesli potupu pro jeho jméno.*“ (Sk 5,41). Také oni, jako Terezie, vedení misionářským nadšením, které se nezrodilo z jejich vůle, „*dále učili den co den v chrámě i po domech a hlásali evangelium, že Ježíš je Mesiáš.*“ (Sk 5,42)

Křesťané v této komnatě nehledají více duchovního požitky a útěchy, protože se těší ze samé Boží přítomnosti. Zmizí téměř úplně vnitřní vyprahlosti a neklid. A jestliže v předcházející komnatě byla touha po brzké smrti kvůli setkání s Bohem, tato touha je očištěna a stává se méně egoistická a více apoštolská. V sedmé komnatě je spíše přání žít dlouho, podle Boží vůle, a pracovat co nejvíce pro jeho slávu. Je to zkušenost apoštola Pavla, který psal křesťanům do Filip: „*Život, to je pro mne Kristus, a smrt je pro mne zisk. Mám-li žít v tomto těle, získám tím možnost další práce. Nevím tedy, co bych volil, táhne mne to na obě strany: Toužím odejít a být s Kristem, což je jistě mnohem lepší; ale zůstat v tomto těle je zase potřebnější pro vás. Proto pevně spoléhám, že zůstanu a budu se všemi*

vámi k vašemu prospěchu a k radosti vaší víry, abyste se mohli mnou ještě více chlubit v Kristu Ježíši, když k vám opět přijdu.“ (Flp 1,21-26). Dále trvá touha po samotě se stálým voláním k Boží chvále, zatímco velké mystické zkušenosti, intenzivnější a delší v čase, mohou v hojnosti živit víru a modlitbu, bez nutnosti namáhat se rozumem a inteligencí.

Ani v poslední komnatě Terezie neopomene příležitost, aby připomněla pravý úmysl celé této cesty. Pozorovali jsme ho opakovaně na různých úsecích cesty, ale nyní ho svěťice posledními slovy silně zdůrazňuje: „*toto je modlitba, dcery moje, tomuto slouží duchovní snatek: aby se rodily čím dál víc díla, díla!*“ (7H 4,6). Může se zdát divné, že téma mocně vyúsťuje právě k těmto výškám mystického života, ale Tereziin názor je jasný: modlitba, která se nepřevádí do konkrétních skutků je odcizením, neunavuje se opakovat: „*je nezbytné, aby jste nestavěly váš základ jen ne modlitbě a kontemplaci, protože, jestliže se nebudete snažit růst ve ctnostech a stále se v nich cvičit, zůstanete trpaslíky. A kéž se líbí Bohu, abyste jenom nerostly, protože, jak samy víte, kdo neroste, zakrňuje, považují za nemožné, aby se láska spokojila se stále stejným stavem*“ (7H 4,9). Pozvání je tedy jasné: „*toužíme a praktikujeme modlitbu ne pro své potěšení, ale pro nabytí potřebných sil ke službě!*“ (7H 4,12). Čím více postupujeme na cestě modlitby, tím více musí být viditelná schopnost sloužit i v malých každodenních příležitostech. Přát si dělat věci téměř nemožné, s velkými prostředky a heroickými gesty, může často být ďábelské pokušení zmařit konání věcí možných. Tady chce Pán, aby se mu sloužilo: ve tvém každodenním životě. Nemysli na spásu světa, ale mysli především na to, jak vyjádřit lásku lidem, kteří jsou ti nejbližší, a to způsoby nejjednoduššími, při příležitostech nejskrytějších: „*Pán se nedívá ani tak na velikost díla jako na lásku, s níž se dělají*“ (7H 4,15).

Chtěl bych tyto stránky zakončit tím, že připomenu i tobě, jako červenou nit tvé cesty modlitby, dvojnásobné pozvání, které Terezie dává svým čtenářům na začátku a na konci *Hradu v nitru*. Je to jakási inkluze postavená mezi dva extrémy (první a sedmou komnatu), aby vrhla světlo také na všechny ostatní mezičlánky cesty a aby nabídla jistého průvodce tomu, kdo přijme výzvu pustit se do dobrodružství v těchto skrytých tajemstvích hradu. Na začátku díla sv. Terezie napsala: „*upřeme pohled na Krista, naše dobro*“ (1H 2,11) a když došla na konec své knihy, vrací se ke stejnému základnímu pozvání: „*upřete pohled na Ukřižovaného a vše se vám bude zdát málo*“ (7H 4,8). Aby ses nikdy neztratil v zákoutích hradu, abys nikdy neztratil odvahu natolik, že by ses vrátil, pamatuj si vždy tuto důležitou radu. Hledej stále toto přátelství. Drž se vždy tohoto trvalého výchozího bodu. A najdeš cestu podstaty, zvítězíš nad kořeny svého strachu, naučíš se relativizovat svoje problémy, svá trápení, pozemská dobra a každou překážku, s níž se na cestě setkáš.